

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

A MEGÍRATLAN KÖNYV

Néhai, tőlem pár évvel idősebb barátom, ha saját származása került szóba, huncut mosollyal emlegette, hogy bár apja angolszász, anyja pedig amerikai angol, ő – természetesen – magyar. A nyelvünkkel idős korában is küszködő édesanya arca szelíden felderült, amikor fia gyerekkorára terelődött a szó. A kis Benny (Benjámín – a legkisebb fiú) valóban különleges gyerek lehetett, ám az is kiderült róla, hogy mindjárt az első óvodában töltött nap után sírásra görbülő szájjal tért haza. Ebben még nem lenne semmi különös, ő azonban anyja aggódó kérdéseire szokatlan panasszal állt elő. – Jaj, Mama – az a sok csintalan gyerek ott egyfolytában zajongott, és én nem tudtam tőlük gondolkozni. Aki a magányt barátjának mondja, könnyen azonosul a felnőtt komolyságú gyermekkel, mert tudvalévő, hogy a nélkülözhetetlenek mondott hajózás mellett az európai embernek olykor gondolkodnia is kell.

Költői pályám kezdetén ő lett első mesterem, alkotó tevékenysége azonban zömmel a szülőföld, a szovjet megszállás alatti Bereg-vidék hely- és kultúrtörténet-írásában teljesedett ki. S ha ez kevésnek tűnne, tegyük hozzá, hogy történelmi, gazdasági, demográfiai és természetrajzi értelemben is a fejében volt minden fontos, Kárpátaljával kapcsolatos ismeret. Élete delén valamivel túl, a halálos kórral hadakozva, időnként fontosnak tartotta elmondani, hogy áttelepülését (Budapestre) súlyos, személyes vereségként élte meg. Volt rá oka, hogy ezt gondolja, mert döntése nem meggyőződésből született. „Nincs bennem elég alázat elhagyni tenyényi hazámat – próbált a vers erejével hangot adni a szülőföld iránti ragaszkodásának, de őt, aki a kárpátaljai magyar polgárjogi küzdelmek egyik élharcosa volt, erős hatósági unszólással rá tudták kényszeríteni szovjet állampolgársága feladására. Pesten feleség és barátok várták, ám az egzisztenciakeresés, a beilleszkedés nehézségei megviselték. Ekkoriban keletkezett, '76 című költeményében halálpontosan érzékeltette belső tépelődéseit: „Más ez a föld, s a nép / más próféták szavát issza. / Kit elűztek Ninivéből, / vágyik a cet gyomrába vissza.”

Egészségének romlásával, az idő haladtával egyre gyakrabban verte a vágy Beregszász felé. Egyre gyakrabban és átszellemültebben beszélt egy könyvről, az ő titkolt, szerelmes földrajzáról. Lelkében írogatta, dédelgette a könyvet – egészen haláláig. Kifogástalan szeptemberi időben, Kisasszony napjának hajnalán hagyott itt bennünket, de a könyv – a Tündér Bereg – emléke itt maradt, énrám maradt, és mostanában egyre inkább nem hagy nyugodni.

Ha a ránk telepedett járványhelyzet úgy hozná, ha utolérne a parancs, én e megíratlan könyv gondját vinném magammal a karantén-szigetre. Alapgondolata, lehetséges felépítése és tartalma mélyen él bennem, ideje lenne hozzáfogni a megírásához. Lenne rá idő, alkalom, s talán egyetlen, igaz Barátom is kimenőt kaphatna, s belépőt kérve a járvány-vesztégszár alá vont övezetbe, leköltözhetne hozzám. Ó súgna nekem, én pedig írnék.

A Tündér Bereg cím jelzője nem a táj lakóira vonatkozik, sokkal inkább a kishaza irigyelt szépségét hivatott méltatni. Az élményszerű látvány lehetett az oka, hogy a szeszélyesnek mondott Tisza kikanyarított az Alföld testéből egy darabot, s lerakta azt a Kárpátok lábai elé. Úgy is van. Az ott cseperedő hegyek lakóinak is jár némi szántóföld, s valami kevés bortermő vidék. Egy régi, neves festőművésznünk szerint: ha a lélek ráhajol arra a tájra, s szemügyre veszi az egykori Rákóczi-uradalom településeit, Munkács, Gát, Dercen, Dolha, Kígyós, Beregújfalu, Nagybereg, Muzsaly, Csetfalva, Vári, Badaló és Kaszony határait járva elégedett lehet a leltárral, de a nép szorgalmával és hűségével is, mert azon ma sem találhat csorbát. De észre kell vennie azt is, hogy mindennapi életüket a gyarapodás helyett már itt-ott az általános hanyatlás alakítja. Igaz, volt már ennél sokkal sanyarúbb. Rákócziról például feljegyezték, hogy rodostói magányában, lelke malomkövein e szavakat morzsolgatta: „Kerekem, Kalmárom, Bocskorom sajnálom!” Már szinte csak a helybeliek tudják, hogy a felsorolás a Beregszász fölött örökdő híres Kerek, Kalmár és Bocskor hegyeket veszi számba, a hajdani beregszászi borvidék legjelesebb lankáit. A fejedelem által megsíratott hegyek ugyanis a 18. század néhány, áldatlan évtizedében a híres szántókkal és gyümölcsösökkel egyetemben – teljesen cábárrá lettek. Ez a bűn úgy eshetett, hogy az állandó háborúságok következtében a vidék lakossága kihalt, vagy reményét veszítve szerteszéledt. A történelmi demográfia szakemberei szerint mindössze hét, esetleg nyolcezer lakója lehetett ekkoriban a teljes Északkeleti Felvidéknek. Ettől ma sokkal, de sokkal derűsebb a kép. A szőlőhegyek helyreállított teraszain újból szőlő terem, a zöldség- és gyümölcskertészet csúcsra jár, és a beregi termálfürdők látogatottsága nyomán felívelőben van a falusi zöld turizmus. Míg a magyarországi utazók a táj- és a vendégszeretet élvezete mellett a történelmi emlékhelyeket keresik fel, a belső Ukrajnából érkezőket a kaszonyi, a beregszászi és a munkácsi termálmedencék csábítják (remélhetőleg nem huzamos tartózkodásra) a Beregbe.

Ezek után nyugodt szívvel állapíthatjuk meg, hogy a Barátom által választott tündéri jelző használata ellen ma sem emelhető kifogás. Zárjuk hát be az aktát, s a borítóra írjuk fel: S. BENEDEK ANDRÁS: TÜNDÉR BEREG.